

hogy a kövezet egyik kockája jobban ki volt kopva, mint a többi, s ez az egyenetlenül kikökkentette a járás gépies megszokottságából — az ilyen kikökkentő, a pillanat automatizmusát átütő véletleneknek van meg az a virtusuk, hogy tudatunkat az emlékezettel kapcsolják; a zavartalan menetű, gépies mozgás vagy egyéb cselekedet, Szádvári esetében a „léptek ütemes kopogása“ (még az „ütemes“-sel is jelzi, hogy mi sem zavarta a járás automatizmusát!) aligha alkalmas körülmény. Ilyen hamis kapcsolatok, amelyek aztán egész fejezeteket tesznek hamisakká, sajnos hemzsegek Szádvári regényében.

Szádvári Zoltán nagyon tehetséges, de úgy érzem, még nagyon fiatal író. Iránytű nélkül vergődik Joyce, Proust, Lawrence és a szürrealisták között. Könyve mindenképpen koraszülött. (Szenczei László)

**ORMOS IVAN: ALLJ! KI VAGY?** Regény a kisebbségi regényeknek abból, amit elolvasás után gyanakodva hárit el az olvasó. Szerző ugyanis egyáltalán nem számol kisebbségi életünk adottságaival s elkerüli figyelmét, hogy ez a sors körülményeink között életben és műben egyaránt kötelez. Kötelez elsősorban arra, hogy a dolgokat, jelenségeket és eseményeket úgy lássuk, amint azok valóban vannak, másrészt, hogy végső konkluzióink a délibábokon jóval innen ugyan, de az utat próbálják megjelölni, melyen haladnunk kell, ha nem akarunk magunkba roskadva lehullani.

Gálfi, Ormos hőse sajnos egyetlen tettével, egyetlen őszintén és megfontoltan kimondott szavával sem érzékelteti ezt az élni akarást. Már pedig, ha a negyvenmillió európai kisebbségek nem eleven bástyái, nem szinte mindenek ellenére élő és ható kovászai egy eljövendő demokráciának és egyetemes emberiségnek, akkor mindezek üres, tartalmukat vesztett szavak, közönséges fantazmagóriák. S éppen mert az *Allj! Ki vagy?* hőse még mint negáció sem kisebbségi regényhős, nem kisebbségi regény a mű sem, melyet róla irtak. Talajátvesztettsége masterkéltséget és tulontul generális, kapkodása, erőtlensége és állhatatlansága még egyéni szempontból sem meggyőző, nemhogy egy közösségi sorsot szimbolizáló történet síkján.

Bizonyos s ezt a regény még igazabbá teszi, hogy a kisebbségi élet megelevenítésével emberileg és művészileg számottevőt alkotni sokkal nehezebb, mint, mondjuk jó történeti regényt írni. Oly sok figyelemreméltó körülmény, a kisebbségi életnek annyi valóban emberi nekirugaszkodása, hősiessége és szépsége zajlik körülöttünk, hogy felfokozzák igényeinket a művészi teljesítmények iránt. Am irjon az író Mátyás királyról vagy Blandrata Györgyről regényt, aki azonban a kisebbségi életet választja légkörül, attól közönséges emberi gyengeségek többé-kevésbé művészi feldolgozásánál, mesénél és bonyodalomnál jóval többet várunk, sőt csak azt várjuk, ami túl van ezen.

Gálfi Miklós élete egy percig sem a mi életünk. A lecsúszott és viselkedésben a strici köreit suroló, tévelygő félművelt-intellektuel erőtlenszínekkel megrajzolt, szánalmas, de nemzetközi alakját sosem érezzük közel magunkhoz, mindhiába járkál a Béga partján s kilincsel román nevű uraknál munkaalkalom végett. Típus-nemzetközisége pedig annál elszomorítóbb számunkra, mert szigorúan magyarnak tekinti magát, a határon túl kolbászból font kerítéseket gyanító naiv ember nosztalgiájával. S érezzük: ez a magatartása kifejezett tagadása kisebbségi voltának, amit környezet és sallangok hasztalan kísérelnek meg bizonyítani. A regény egyébként Gálfi Miklós életének rövid szakaszát adja, az Orient könyvelői asztalától való kikerülésétől, a román-magyar határon bekö-

vetkező és aligha tragikus haláláig. Ami közben történik vele a gerinctelen átlagember annyira sablonos tragédiácskája, hogy már nem is regénytéma. Szellemi inségmunkálatok során statisztikai adatokat gyűjt, aminek következtében régebbi társasága, aféle „vidéki aranyifjuság” kiközösíti. Majd üzletszerűen kártyázni kezd, becsületére válják, nem hamisan. A pafon, amit ebből kifolyólag mégis „bevételez” csak azért van, mert veszít és végül nem tud fizetni. Nőügyekben szinte kontrasztszerűen indiai maharadzsákra, vagy zsiroserszényű marhakupecekre emlékeztet, akiknek eszüket vesztve fekszenek le a különböző nők. Végül az intellektuális munkanélküliek klubjában Szalaival, a kommunistával hozza össze sorsa, kitől könyveket kap, hogy azokból a dialektikus materializmust „megtanulja”. Eközben kétségbeesetten, de ellenszenvesen hadakozik rojtosodó nadrágjával és szotyogó cipőjével a látszatért. Erre most annál nagyobb a szükség, mert a láthatáron új nő tűnt fel, pesti „dolgozó nő”, egyébként a második, aki a regény folyamán nem bocsátja a hős rendelkezésére magát. Kissé suta, rezervációs szerelem fejlődik ki, de a nőnek el kell utaznia, hogy pár nap múlva levében hívja Gálfit Pestre, ahol kitűnő könyvelői állás vár rá. Ezalatt azonban egy Szalaitól megőrzés végett átvett, röpiratokat tartalmazó csomag miatt a rendőrség őrizetbe veszi és bebörtönzi. A hősnek egy előbbi monológja után, melyben új szerelmére és kilátásaira való tekintettel a materialista dialektika partjairól való végleges visszavonulását jelenti be s szinte ujjongva szabadítja fel magát, nehogy becsületes munkása legyen egy jobb társadalomnak — börtönbe jutása semmi részvétet nem kelt. Utódéseiben a kisebbségi élet moral insanity-jévé lett ember magatartása itt sem nem meggyőző, sem nem valószínű, de szerző nem tud mihez kezdeni vele.

A magyar kémiszolgálat egyik ugyanabban a börtönben levő tisztje segítségével megszökik, hogy könyvelői állását még idejében elfogathassa, de mielőtt a határon átjuthatna egy határőr-golyó megöli.

Az olvasó érzi, hogy a hős nem szolgált rá erre a hősi halálra, amint-hogy a regény folyamán mindössze azt a pofont érdemelte meg, amit kártyázás miatt kapott, de ha már a cselekmény érdekében mégis ilyen csúfosan kellett kimulnia, egy szép temetés igazán helyénvaló lett volna.

Hogy a hős sorsát, aki gyomra, nadrágvasalása és ösztönei alázatos vazullusaként masiroz végig a százegynéhány oldalon, egy pillanatra sem érezzük át, annak oka a szerző elhibázott néyszemléletén túl, a regény par excellence csinált voltában, a meseszöveg és cselekménybonyolítás pongyolaságában keresendő. A stílus szintelensége pedig sehol, még képeiben és hasonlataiban sem több, a mondanivaló közlésének igénytelen eszközénél. S a regény az alak és tartalom ilyenformán adódó harmóniájával, jóval a művészi meggyőzőerő vonalán alul lebeg.

(Kovács Katona Jenő)